חוקת ב*

א. וועגן די דינים פון טומאת מת בפרשתנו זאגט דער ילקוט [1] אויפן פסוק [2] „הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים" — „נוגע במת טמא ואין [3] מת עצמו טמא, נוגע במת טמא ואין [3] בנה של שונמית טמא, אמרו בנה של שונמית כשמת כל שהי' עמו בבית טמא (הי' [4]) טומאת שבעה וכשחי' הי' טהור לקודש חזרו ונגעו בו וטמאוהו [5] הם, הרי זה אומר מטמאיך לא טמאוני ואתה טימאתני" [6].

דאס וואס דער ילקוט פארבינדט דא בכללות דעם ענין פון „ואין בנה של שונמית טמא" מיטן פריערדיקן פרט „ואין מת עצמו טמא", קען מען מפרש זיין בפשטות: היות דער מת עצמו איז ניט טמא, דערפאר איז אויך דער בן השונמית ניט געווען טמא נאכדעם ווי ער איז צוריק לעבעדיק געווארן (כאטש ער איז פריער געווען א מת און האט מטמא געווען).

עס פאדערט אבער ביאור דער המשך „נוגע במת טמא ואין בנה של שונמית טמא": פון דעם דיוק הכתוב „הנוגע במת גו' יטמא" לערנט מען אפ (ווי די ערשטע ילפותא אין ילקוט) אז נאר הנוגע איז טמא אבער „אין מת עצמו טמא", דאקעגן ביי דער הוספה־חידוש „בן השונמית" וויבאלד דא רעדט מען דאך לכאורה נאכדעם ווי ער איז געווארן א חי, האט דער לימוד בזה געדארפט זיין: „נוגע במת טמא ואין בנה של שונמית מטמא", אז דער נוגע אין „בנה של שונמית" איז ניט טמא, וויבאלד ער איז ניט קיין מת נאר א חי [7].

אויף דעם וואס עס שטייט אין ילקוט „ואין מת עצמו טמא" זאגט דער מג"א [8]: „ונ"מ כשיחיו המתים אין צריכין הזאה" [9]. לפי"ז (אז אויך אינעם ערשטן פאל פון „ואין מת עצמו טמא" איז דער לימוד נוגע (בעיקר) וועו „יחיו המתים" [10]) קען מען לערנען אז אין ביידע פאלן, „אין מת עצמו טמא" ו„אין בנה של שונמית טמא", רעדט זיך דער זעלבער ענין: מת עצמו איז ניט טמא, דעריבער דארף ער ניט קיין הזאה נאכדעם ווי ער ווערט א חי, און אזוי איז אויך „אין בנה של שונמית טמא .. וכשחי' הי' טהור לקודש".

לפי"ז ווערט אבער שווער: וואס איז דער ילקוט מחדש מיט דעם וואס ער איז מוסיף „אין בנה של שונמית טמא" נאך דעם לימוד אז „אין מת עצמו טמא".

ב. וועט מען דאס פארשטיין ע"פ דעם ביאור בגמרא סוף מס' נדה. די גמרא [11] ברייגט דארט די ברייתא

---

*) וסיום מס' נדה.

1) רמז תשסא. והוא מספרי זוטא עה"פ.

2) יט, יא.

3) בספרי זוטא „אין" (בלא וא"ו). ובמדרש הגדול „אין עצמו של מת טמא".

4) כ"ה בספרי זוטא.

5) בספ"ז: טמאוהו (בלא וא"ו).

6) „פי' אותן הנוגעים בבני אדם שנטמאו בו אומרים מטמאך היינו בן שונמית לא טמאוני וכו'" — זית רענן לילי"ש שם.

7) וראה המשך הדרשות בספרי זוטא וילי"ש שם.

8) זית רענן שם.

9) וממשיך „נדה דף ע' ע"ש בתוספות (וע"פ המבואר לקמן בפנים צ"ע כוונתו) וכו'".

10) אבל כ' עוד נפק"מ „וגם המכניס מת למקדש פטור כו'" ואכ"מ.

11) סט, ב.

„שאלו אנשי אלכסנדריא את ר׳ יהושע בן חנניא״ וז״ל: „ג׳ דברי בורות אשתו של לוט מהו שתטמא אמר להם מת מטמא ואין נציב מלח מטמא. בן שונמית מהו שיטמא אמר להן מת מטמא ואין חי מטמא. מתים לעתיד לבוא צריכין הזאה שלישי ושביעי או אין צריכין אמר להן לכשיחיו נחכם להן. איכא דאמרי לכשיבוא משה רבינו עמהם״.

ובהקדים: מ׳האט שוין פיל מאל געריעדט, אז אלע קושיות ושאלות וואס זיינען דא אין גמרא, אויך די וויכוחים ושקו״ט וואס די חכמי ישראל האבן געהאט מיט אנדערע — מיט צדוקים בייתוסים וכו׳ אדער (בנדו״ד) מיט אנשי אלכסנדריא — האבן זייערע סברות א מקום בשכל, אויך אין שכל דתורה; און אפילו די טענות ומענות וואס די גמרא זאגט אז זיי זיינען דברי הבל ושטות [12] וכיו״ב, איז ניט דער פשט אז זיי האבן ניט קיין אחיזה אין שכל הפשוט (און אוודאי ניט אין שכל שבתורה) — וואס די חכמי ישראל האבן ניט געהאט צו טאן מיט טפשים ובורים און עאכו״כ אז מען וואלט זייערע רייד ניט אריינגעשטעלט אין גמרא. ובמכש״כ וק״ו אז אפילו אן אמת׳ע זאך, אויב זי איז זעלבסטפארשטענדליך — פרעגט מען: מאי קמ״ל, פשיטא היא וכיו״ב.

פון דעם גופא וואס חכמי ישראל ווי ריב״ז, ריב״ח וכו׳, האבן מיט זיי געפירט וויכוחים און שקו״ט און מען האט דאס אריינגעשטעלט אין גמרא אלס א חלק פון תושבע״פ, איז מוכח אז ניט בלויז האט דאס א מקום בשכל, נאר דאס האט אויך אן ארט אין שכל התורה [13], און מען קען אויך פון דעם ארויסנעמען סברות און תוספת הבנה אין דער סוגיא אין וועלכע ס׳איז פארגעקומען די שקו״ט [14].

דערמיט ווערט פארשטאנדיק, וואס אויך אין פאל וועו מען לערנט דעם חלק פון תושבע״פ וואס אנטהאלט די שאלות און טענות פון די צדוקים וכיו״ב, איז מען אויך אויף דעם מחויב בברכת התורה [15].

און כאטש די ברייתא רופט דאס אן „דברי בורות״ (וכיו״ב) [16], איז דאס מצד א פרט בהם אדער די ניטצוגעפאסט־קייט לנדו״ד וכו׳; און אויך — זיי זיינען „דברי בורות״ לגבי תורה שלימה שלנו, לגבי תשובות ר״י בן חנניא. און ווי דאס איז מוכח בענינינו גופא: א) די דריטע שאלה פון אנשי אלכסנדריא איז דאך אויך נאך דער תשובת ריב״ח — בתקפה; ב) מען געפינט א שקו״ט וחילוקי דעות בראשונים ואחרונים אין די שאלות פון די אנשי אלכסנדריא, ניט נאר אין תשובת ריב״ח [17], ג) ס׳איז נויטיק א לימוד מיוחד פון פסוק צו שולל זיין דעם ענין הטומאה ביי בן שונמית און מתים לעת״ל כו׳ — און נאך אנדערע הוכחות.

---

12) פרש״י שם ד״ה דברי בורות.

13) ובפרט שהגמ׳ כוללם ביחד עם „הג׳ דברי חכמה (הלכה) ג׳ דברי אגדה כו״ וראה חדא״ג שם.

14) ועדמש״כ הרגצובי (מכתבי תורה מכתב צט. ועוד): כל מה דכתיב בתורה הוא דין לא ח״ו סיפור.

15) ראה לקוליו״צ אגרות (ע׳ רסו) עד היכן הדברים מגיעים.

16) ראה לקוליו״צ שם „שכל מה שנאמר בתושב״כ ובתושבע״פ הן בהלכה והן באגדה כו׳ וכן ההלכה שעלי׳ אמרו אח״כ שבדותא היא .. כולם ממש אמר ה׳ ובאותו הלשון ממש שנאמרו כו״.

17) ראה תוד״ה מתים נדה שם: „וא״ת אמאי לא בעי כו׳ וי״ל כו״. תוס׳ הרא״ש שם. ובכמה מקומות בספרי אחרונים. חלק מהן צוינו בהערות דלקמן.

ג. מהדיוקים וואס זיינען דאָ אין דער בריייתא הנ"ל (בנוגע די „ג' דברי בורות"):

א) פאַרוואָס פרעגן די אנשי אלכּסנדריא (די שאלה ב') „בן שונמית (שהחי' אלישע) מהו שיטמא (לאחר שהחיהו[18])", נאָכדעם ווי ר"י בן חנניא האָט זיי שוין פריער געענטפערט אַז דוקא „מת מטמא (ואין נציב מלח מטמא)", וואָס דערפון קען מען שוין אליין פאַרשטיין אויך ביי בן שונמית, וואָס איז ניט קיין מת, אַז ער איז ניט מטמא.

ב) קושיית המפרשים: פאַרוואָס איז זייער שאלה געווען וועגן „בן שונמית" און ניט וועגן „בן הצרפית", וואָס איז פון טויט לעבעדיק געוואָרן דורך אלי' הנביא[19] — פריער ווי בן שונמית דורך אלישע[20].

ג) אין דער תשובה אויף דער דריטער שאלה „לכשיחיו נחכם להן, איכא דאמרי לכשיבא משה רבינו עמהם": אויב ער האָט ניט געווואוסט דעם ענטפער — פאַרוואָס האָט ער ניט געענטפערט „איני יודע" וכיו"ב (כמדתו של חכם — „על מה שלא שמע אומר לא שמעתי ומודה על האמת וכו'"[21]).

ד) וואָס איז דער דיוק הלשון „לכשיבא משה רבינו" — און ניט ווי דער לשון בכגון דא: כשיבא אלי' וכיו"ב[22].

ה) „לכשיבא משה רבינו עמהם" — און פירט ניט אויס, אַז ער וועט פאַרענטפערן (וכיו"ב), ע"ד ווי אין ערשטן לשון: „נחכם להן".

ו) וואָס איז דער דיוק הלשון „לכשיבוא משה רבינו עמהם"[23]?

ז) שינוי הסגנון: אין די ערשטע צוויי שאלות „מהו שתטמא .. שיטמא", און אין דער דריטער שאלה „צריכין הזאה .. או אין צריכים" און ניט „מהו שיצרכו הזאה" וכיו"ב ?

ד. דער ביאור בכ"ז: טומאת מת איז פאַרבונדן מיט צוויי ענינים: א) דער

---

18) פרש"י שם.

19) מ"א יז, יז ואילך.

20) בשו"ת הרדב"ז ח"ה (ב' אלפים רג) כתב, שמזה ששאלו בבן השונמית דוקא מוכח דס"ל דבן הצרפית לא מת. וכן הביא הרד"ק במ"א שם פסוק יז (בשם „יש מי שאומר") ובפסוק כ' (ויונתן תרגם כו'). ובמ"ב (ד, לא) כתב בבן השונמית „והסברא אשר אמרנו בילד שהחי' אלי' הוא הסברא עצמה כו'" (עי"ש שמביא מגמרא דילן „ומצאנו לו סמך בדברי רז"ל כו'"). ולכמה מפרשי המורה כן ס"ל להרמב"ם במו"נ ח"א פמ"ב (ראה שם טוב. אפודי (ושם כתב שכוונת הרמב"ם גם לבן השונמית). וראה שו"ת הריב"ש סמ"ה). אבל באברבנאל למורה שם מפרש שלדעת הרמב"ם שניהם מתו ממש [ולהעיר ממש"כ שם „ומה שאמרו חז"ל שהביא בן כספי שאלו לר' יהושע בן הצרפית מהו שיטמא וכן לר"א בן השונמית וכו' והשיב כל אחד מהם מת מטמא חי אינו מטמא"]. וכן תפס בפשטות בתרומת הדשן פסקים סק"ב. ועוד.

21) אבות פ"ה מ"ז.

22) ראה אגה"ק סכ"ו (קמג, ב) : ומפורסם הסכו בכל הש"ס ומדרשים כו' ואליהו בא לפשוט כל הספיקות כו'.

23) ראה תוד"ה אחד (פסחים קיד, ב) דכשיבנה המקדש משה ואהרן יהא עמנו. ולהעיר מיומא (ה, ב): לכשיבואו אהרן ובניו ומשה עמהם.

•) בפשטות כוונתו „והסברא אשר אמרנו כו'" שגם בן השונמית לא מת ממש וה„סמך בדברי רז"ל ששאלו בן השונמית מהו שיטמא והיתה התשובה מת מטמא ואינו מטמא חי" כוונתו שמכיון שהי' חי (מעולם לא מת) לכן אינו מטמא גם אז (וכ"פ ברש"ש נדה שם). אבל מזה שכתב בבן הצרפית במ"א שם, יז „והנכון כי מת מיתה גמורה" אולי גם בבן השונמית כוונתו שמת מיתה גמורה. וה„סמך בדברי חז"ל היינו שאם לא מת ממש לא הי' מקום מעיקרא לשאלה מהו שיטמא.

סילוק החיות, סילוק הנשמה מן הגוף. ב) דער גוף זאל זיין אָ גוף מת. און אין יעדערן איינעז פון די ענינים זיינען דאָ כמה פרטים ודינים:

ובכללות: בענין הא' — סילוק החיות מיינט, אז עס ווערט נסתלק כללות החיות[24], און נאָר דעמאָלט איז דאָ טומאת מת. משא"כ „האבר[25] והבשר המדולדלים באדם ואע"פ שאין יכולין לחזור ולחיות טהורים"[26].

גוף מת איז דוקא ווען מיט זיין צורה און געשטאַלט איז ער עכ"פ ענליך צו אָ גוף חי, „אבל אם נשרף עד שנתבלבלה צורת תבניתו טהור"[27] — און עס זיינען דאָ כמה פרטים ודינים בהנ"ל.

און אין דעם איז באַשטאַנען דער חילוק פון די ג' שאלות:

ה. בפשטות וואָלט מען געקענט זאָגן, אז די ערשטע שאלה „אשתו של לוט מהו שתטמא" באַשטייט אין דעם[28]: אשתו של לוט איז געווארן אָ „נציב מלח" ניט עפ"י דרך הטבע, נאָר דורך אָ נס[29] — און אין ניסים זיינען פאַראַן צוויי סוגים[30]:

(א) אז דער נס איז מחליף דעם טבע (מציאות) פון דער זאָך אויף אָ צווייטע — ווי אינעם פאַל פון „ידו (של משה) מצורעת כשלג"[31], וואָס נאָכן נס איז די צרעת אויף דער האַנט געווען באופן טבעי, און עס האָט געמוזט קומען אָ צווייטער נס צו מבטל זיין די צרעת, אז ס'זאָל זיין „שבה כבשרו"[32].

(ב) אז דאָס וואָס איז נתחדש געווארן דורכן נס איז ניט דורך חילוף טבעו נאָר בהוספה אויפ'ן טבע בכל רגע, ע"ד ווי ס'איז געווען באַ קריס[33]. ועד"ז אויך ביי מכת „דם" וואָס די וואָסערן „נהפכו לדם", איז אפילו נאָכן נס זיינען זיי פאַרבליבן אָ מציאות פון מים, און דער נס האָט אויפגעטאָן בכל רגע — הפיכת

---

24) ואבר מן החי דמטמא (אהלות רפ"ב) — הרי באבר זה שפרש מן החי — בטל לא רק חיות הפרטי אלא גם כללות החיות. ופשוט. וראה נזיר נג, ב דלמדוהו מבחלל חרב. ותוד"ה כזית חולין קכט, ב.

ולהעיר מצפע"נ השלמה טו, רע"ג „אם המיתה הוה בכל אבר בפרט או בכלל כו'". מהד"ת ע, ב (ושם: המיתה צריכה שתהי' בכל הפרטים עיי"ש). רפ"ה מהל' מאכלות אסורות. ואכ"מ.

25) חולין שם במשנה. רמב"ם הל' טומאת מת פ"ב ה"ו.

26) ובפרש"י שם ד"ה המדולדלין „דכי ימות כתיב" (וראה שטמ"ק שם אות ד'). וראה תוי"ט שם.

27) רמב"ם שם פ"ג ה"ט. ובכס"מ שם: ופסק כר"ל כו' (נדה כז, סע"ב). וראה ירושלמי שם פ"ג ה"ג (הובא בתוד"ה מת שם).

28) ראה חד"ג כאן עד"ז. אלא שלדעתו טעו בזה.

29) וכן מוכח מזה שכולל אשתו של לוט עם שאר הנסים (ברכות נד, א) „על כולן צריך שיתן הודאה ושבח לפני המקום". ומ"ש שם (ע"ב) „בשלמא כולהו ניסא אלא אשתו של לוט פורענותא הוא" — אין הכוונה דלא הוי נס אלא שאין בזה נס דהצלה. וראה יל"ש בשלח (רמז רנו בסופו. יל"ש אסתר רמז תתרנו בסופו): ותבט אשתו מאחריו ועד עכשיו היא עומדת נציב מלח למה זכר עשה לנפלאותיו שיהיו הדורות מתנין שבחו של הקב"ה (וראה ב"י או"ח סרי"ח קרוב לסופו).

30) ראה לקו"ש חי"ה ע' 176 ובהערות שם. חי"ו ע' 89.

31) שמות ד, ו.

32) שם, ז. ראה צפע"נ עה"ת שמות שם. וכדמוכח ממרז"ל (שבת צז, א. פרש"י עה"ת שם. ובכ"מ) מכאן שמדה טובה מהרת לבוא ממדת פורעניות.

33) שהי' עי"ז ש„ויולך ה' את הים ברוח קדים עזה כל הלילה" (בשלח יד, כא) „ואילו הפסיק ה' את הרוח כרגע היו המים חוזרים וניגרים במורד כזרכם וטבעם" (שער היחוד והאמונה פ"ז). וראה בארוכה לקו"ש חי"ו שם.

המים לדם [34] — און דעריבער, ווען דער נס איז נפסק געווארן, איז ממילא נתבטל געווארן די הפיכת המים לדם [35].

און דאס איז געווען דער תוכן פון זייער שאלה: „אשתו של לוט מהו שתטמא״: דאס וואס איר גוף איז געווארן א נציב מלח און האט אנגע־ווארן צורה ותבנית פון א גוף, איז עס געווארן דורך א נס אינעם אופן הא׳ — דעמאלט דארף עס ניט מטמא זיין, היות אז דאס איז כלל ניט קיין תבנית פון א גוף; אדער דער נס איז געווען כאופן הב׳, וואס דאס מיינט אז אויך לאחר דעם וואס זי איז געווארן א נציב מלח איז זי געבליבן א מציאות פון בשר וכו׳ — א גוף מת — דעמאלט דארף אויף איר חל זיין טומאת מת [36].

ו. דאס איז אבער ניט מספיק. וואס לפי״ז איז זייער שאלה ניט אין דעם ענין פון טומאת מת, נאר אין דעם אופן הנס וואס האט איר געמאכט א נציב מלח, און עפ״ז איז יעדער שאלה אין אן אנדער ענין, וואס דאס איז ניט מסתבר.

וי״ל אז דער תוכן פון זייער שאלה „אשתו של לוט מהו שתטמא״ איז אויך בנוגע דעם גדר פון טומאת מת וואס ווערט מצד סילוק הנשמה: צי טומאת מת שאפט זיך פון עצם סילוק הנשמה [37], (און ווי מען קען (לכאורה) אפלערנען פון דעם וואס אבר המדולדל איז טהור כנ״ל וויבאלד אז בא אים איז ניט געווען סילוק החיות, כאטש אז ער איז אזוי ווי אן אבר מת [38]), אדער סילוק הנשמה איז נאר א סיבה אויף דער חלות פון טומאת מת אויפן גוף; די טומאה קומט מצד הגוף; ד. ה. טומאת מת ווערט מצד דעם (און איז חל אויף א) גוף וואס פון אים איז נסתלק געווארן די נשמה. און ע״ד ווי מען געפינט דוגמת שאלה וחקירה זו (אינעם צד החיוב) אין כמה מצות ודיני התורה:

ביי מצות מילה [39]: צי דער עיקר המצוה איז פעולת המילה [40], אדער דער מכוון עיקרי איז די תוצאה וואס קומט פון פעולת המילה — דאס וואס ער איז ניט קיין ערל (און ווי ס׳איז באוואוסט די אריכות השקו״ט והנפק״מ שבזה).

ועד״ז ביי מצות כיסוי הדם [41]: צי עיקר המצוה באשטייט אין פעולת הכיסוי און ס׳איז ניט נוגע וואס עס טוט זיך שפעטער, אדער די מצוה איז די תוצאה ותכלית הכיסוי — אז דער דם זאל זיין פארדעקט. און אויך אין דעם זיינען דא כמה נפק״מ להלכה [42].

---

34) כדמוכח גם מזה שגיגית מלאה מים „ישראל שותה מים והמצרי דם וכשהי׳ לוקח מישראל בדמים הי׳ שותה מים״ (שמו״ר פ״ט, י). ולהעיר מגבורת ה׳ למהר״ל הקדמה שני׳.

35) ולא מצינו שהיו צריכים להריק האגמים כו׳ לאחר המכה.

36) להעיר מתרגום ירושלמי (וירא יט, כו) : עד זמן דתיתי תחי׳ דייחון מתיא.

37) להעיר מלשון הספרי (פרשתנו יט, יג) „אשר ימות מגיד הכתוב שאין מטמא עד שעה שימות״. משא״כ כשהוא מפרפר. וראה לשון הרמב״ם ספ״א מהל׳ טומאת מת. טושו״ע יו״ד סי׳ שע. ולהעיר מאוה״ח ריש פרשתנו. ילקוט ראובני פרשתנו ד״ה במדרש רות.

38) אבל אינו מוכרח כי י״ל דכל זמן שהוא מחובר לגוף עדיין אי״ז אבר מת (לגמרי).

39) ראה צפע״נ הל׳ מילה בתחילתו. צפע״נ כלאים ע׳ 28. ובכ״מ. לקו״ש ח״ג ע׳ 759 ואילך. ועוד.

40) ועד שפועל שלא נק׳ ערל אח״כ, דמשוך מותר לאכול בתרומה אע״פ שנראה ערל וערל אסור לאכול בתרומה (יבמות עב, א. רמב״ם הל׳ תרומות פ״ז ה״י).

41) ראה צפע״נ הל׳ שחיטה פי״ד ה״א. מהד״ת (ב, ב. לה, רע״ג [ושם השמטה לדף לג, ד לענין מצות מילה]. מט, א. נה, סע״ד).

42) ע׳ צפע״נ שם מחולין פו, א גבי דם כיסוי

און בדוגמא לזה איז אויך דער תוכן פון זייער שאלה „אשתו של לוט מהו שתטמא״ [43].

אויב דער גדר פון טומאת מת איז מצד דעם וואס דאס איז א גוף מת, און דער סילוק הנשמה איז נאר א גורם וסיבה וואס בריינגט אים צו זיין א גוף מת, דעמאלט איז פארשטאנדיק בפשטות אז „אשתו של לוט״ איז ניט מטמא, וויבאלד ס׳איז ניט געבליבן קיין חומר וציור פון א גוף מת: אויב אבער די חלות הטומאה איז מצד סילוק הנשמה קען מען דאן זאגן אז אשתו של לוט דארף מטמא זיין, היות אז אויך ביי איר איז געווען סילוק הנשמה [44].

ז. „אמר להם מת מטמא ואין נציב מלח מטמא״. פון דעם וואס ער זאגט ניט קיין הסברה והכרעה אין די טעמי השאלה הנ״ל, איז מוכח אז עס איז קיין נפק״מ ניט צי דער נס איז געווען באופן אז עס איז אינגאנצן נשתנה געווארן צורת הגוף, אדער ער איז בעצם געבליבן א גוף ובשר אדם: און ס׳איז אויך קיין חילוק ניט צי סילוק הנשמה איז נאר א סיבה פון דער טומאה אדער דער סילוק איז פועל די טומאה — בין כך ובין כך איז „אשתו של לוט״ ניט מטמא, ווייל „מת מטמא ואין נציב מלח מטמא״:

מיט׳ן ווארט „מת״ מיינט ער ניט צו באוואר־ענען אז דער גוף זאל זיין א מת — ווארום מאי קמ״ל? — נאר צו מדגיש זיין אז נאר אויף אים לייגט זיך די הגדרה פון מיתה, א גוף וואס איז בגדר מיתה קען אויף אים חל זיין טומאת מת; משא״כ „נציב מלח״, וויבאלד אז ס׳איז ניט קיין מציאות וואס איז בגדר פון מת, איז ביי אים ניט שייך קיין טומאת מת [אפילו אנענעמענדיק אז די טומאה קומט מצד סילוק הנשמה און ניט מצד גוף המת].

עפ״ז איז מובן וואס די גמרא רופט אן די שאלות „דברי בורות״ [45], הגם אז די סברות האבן אן ארט אין שכל שבתורה, ווייל צו דער תשובה בנוגע דעם דין איז ניט נוגע די הכרעה אין די טעמי השאלה, ובכל אופן איז די מסקנה והתשובה די זעלבע.

ח. „בן שונמית מהו שיטמא״ — דא איז די שאלה נאר מצד דעם ענין פון סילוק הנשמה: מצד הגוף איז דאך דא שייך טומאה, ווייל ס׳איז ניט „נתבלבלה

ממעטינן כסהו ונתגלה פטור מלכסות. ובכריתות (ד, סע״ב) צריך קרא לרבות דם כיסוי לכרת. עי״ש (במהד״ת) מה שכתב שנשאר שם דם כללי ולא דם פרטי כו׳. אבל י״ל דמזה שצריך קרא יתירה מוכח (לא רק שנתקיים מצותו בפעולת הכיסוי אלא גם) שע״י עצם פעולת הכיסוי נתבטל ממנו תורת דם בכלל ולכן צריך קרא מיוחד שדם כיסוי בכרת. וראה צפע״נ הל׳ שחיטה שם.

43) ראה צפע״נ (מהד״ת שבהערה 24. ובכ״מ. הובאו במפענ״פ פ״ו ס״ד) „אם המיתה גורמת הטומאה או מה שאין בה במה לטהר וכו׳״, „אי המיתה עושה הטומאה או חיים עושין הטהרה״. אבל צ״ע אם יש לפרש עפ״ז השאלה באשתו של לוט. ואכ״מ.

44) לכאורה זהו רק לאופן הב׳ בנסים (דלעיל סעיף ה׳), ולא לאופן הא׳ שם דנעשה טבע אחר, דלפי״ז לכאורה אינו שייך בזה טומאה. אבל י״ל גם לאופן הא׳, דכיון שבחומר זה הי׳ פעולת סילוק הנשמה (ראה זח״א קח, ב. ראב״ע ויקרא יט, כו. ולהעיר מתרומת הדשן שם) נשאר בזה גדר טומאה. משא״כ בהנ״ל דנשרף ונתבלבל צורתו שפקעה הטומאה שהרי אי״ז הגוף שהי׳ בעת סילוק הנשמה. וראה תוד״ה מישאל (סוכה כה, ר״ע ב). אבל ראה שו״ת צפע״נ (ירושלים תשכ״ה) סי׳ נה. ולהעיר מאיסור שנשתנה שפקע איסורו (רא״ש ברכות פ״ו סל״ה) — ראה מי נדה לנדה כאן. ועוד.

45) בחדא״ג כאן „בחכמת היצירה וטבעית וקראום דברי בורות לפי שהם נטו לטעות בהם כדעת הפילוסופים״.

צורתו" און ער איז אויך בגדר מיתה (ווי ער האָט זיי פריער געזאגט), די שאלה איז אָבער, מצד סילוק החיות — צי די טומאה מצד דעם פריערדיקן סילוק איז בטל געווארן, וויבאַלד אַז ער האָט שוין צוריק דעם חיות און ער לעבט; אָדער די טומאה איז פארבליבן אויך שפעטער טראָץ דעם וואָס ער איז ווידער אַ חי.

וביאור הדבר: אינעם אופן ווי אַזוי אלישע האָט מחי' געווען דעם בן השונמית, זאָגט דער פסוק[46]: „ויעל וישכב על הילד וישם פיו על פיו ועיניו על עיניו וכפיו על כפיו ויגהר עליו ויחם בשר הילד .. ויזורר הנער עד שבע פעמים ויפקח הנער את עיניו", וואָס פון דעם איז מוכח אַז ניט זיין אייגענע חיות האָט זיך אומגעקערט צום „ילד", נאָר אלישע האָט אים אריינגעגעבן אַ נייעם חיות[47] — פונעם חיות פון אלישע[48].

און דערמיט איז פארשטאַנדיק פאַר־וואָס זיי האָבן ניט געפרעגט וועגן בן הצרפית וואָס אלי' הנביא האָט מחי' געווען — וואָרום דאָרטן האָט דאָך אלי' געבעטן[49] „תשב נא נפש הילד הזה על קרבו וישמע ה' בקול אלי' ותשב נפש הילד על קרבו ויחי"; און וויבאַלד עס האָט זיך אומגעקערט „נפש הילד" איז דערמיט בטל געווארן דער פריער־דיקער סילוק הנשמה ובמילא איז מובן אַז ער איז ניט מטמא[50].

ביי בנה של שונמית אָבער, וויבאַלד אַז זיין נשמה האָט זיך צו אים ניט אומגעקערט, און זי איז געבליבן בהסתלקות פון גוף — ווערט דאָ די שאלה „מהו שיטמא"[51]: צי דער גדר פון סילוק הנשמה איז חל אויף אַ גוף מיט אַ נייעם חיות[52], אָדער ער ווערט דורך דעם בטל[53].

„אמר להם מת מטמא ואין חי מטמא" — כאָטש אַז זיין נשמה האָט זיך צו אים ניט אומגעקערט: די אַלע גדרים והסברות אין טומאת מת — סילוק הנשמה, גוף מת כו' — זיינען שייך נאָר בשעת דער גוף איז „מת" בפועל; אויב אָבער ער איז חי, כאָטש אַז פריער איז ער געווען אַ מת, איז ער ניט מטמא, ווייל חיות איז מבטל און מטהר[54] פון טומאת מת.

און מהאי טעמא איז אויך די צווייטע שאלה אַז ענין פון „דברי בורות": די צדדי הספק האָבן דאָ קיין אָרט ניט, ווייל ס'איז ניט תלוי אין דעם צי דער סילוק הנשמה ווערט נמשך אָדער בטל

---

46) מ"ב ד, לד־לה.

47) ראה זח"ב מד, סע"ב.

48) ראה רלב"ג ומצו"ד מ"ב שם, לד: כאילו רצה שישפע חיות לנער מאברי אלישע כו'. אבל הם פירשו עד"ז גם בבן הצרפית.

49) מ"א יז, כא־כב.

50) ע"ד אתי דבור ומבטל דבור מעשה מבטל מעשה אף שהוא לאחר כדי דבור ולאחר עשיית המעשה (ראה קידושין נט, א ואילך). ואכ"מ.

51) להעיר מזח"ג ריז, א (בנוגע לפנחס). ואכ"מ.

52) ראה לשון רש"י נדה שם „מי חשוב כמת".

53) וא"ז תלוי בשאלה הא' (ס"ו) אם סילוק הנשמה פועל הטומאה או זה שהוא גוף מת, כי גם לאופן הא' י"ל שביטול הפעולה שע"י סילוק הנשמה הוא לא רק ע"י החזרת נשמתו בפועל, ולאידך גם אם נאמר דגוף מת הוא המטמא, י"ל דגם לאחר שהחי „חשוב כמת", ע"ד משנ"ת לעיל בכיסוי דם דלאחר שנתכסה חל עליו הגדר דדם כיסוי ולא בטלה ממנו אף לאחר שנתגלה (ראה צפע"נ דלעיל הערה 41). ויתירה מזו י"ל (כנ"ל הערה 42) דבטלה ממנו תורת דם. ויומתק עפ"י צד הב' בצפע"נ (הנ"ל הערה 43) דעיקר הטומאה הוא מחמת זה שאינו חי. וראה אוה"ח ריש פרשתנו.

54) להעיר מתוד"ה פרה הא' (ב"ק עז, א) — בסופו. ד"ה הואיל (חולין פא, סע"ב) — בסופו: חיותן מטהרתן. וראה צפע"נ תרומות ע' 72. ועוד (נעתק במפענצ"פ שם ס"ג).

— דאָ איז נאָר נוגע מצב הגוף בהווה, דער כלל אַז „אין חי מטמא" — ווייבאַלד ער איז בפועל אַ חי איז ניט שייך ער זאָל זיין טמא ומטמא בטומאת מת.

ט. אויף דעם קען מען אָבער פרעגן: זייענדיק אַ מת איז דאָך דער זעלבער גוף געווען טמא — און נאָך אַלס אבי אבות הטומאה — טאָ ווי אַזוי ווערט איצט פאַרשוואונדן די טומאה פון דעם גוף, ובל' הש"ס [55] „טומאה שבהן להיכן הלכה"?

נאָר דאָס ווערט פאַרשטאַנדיק ע"פ המבואר אין ילקוט שם לעיל: „נוגע במת טמא ואין מת עצמו טמא", וואָס דערפאַר איז אויך בנה של שונמית טהור — ולא מצינו פלוגתא בזה (דריב"ח (וסברת אנשי אלכסנדריא)). און ס'איז ניטאָ קיין תמי' אין דעם, ווייל טומאה פון אַ מת איז אַ גזירת הכתוב. ווי ער זאָגט אין פסיקתא [56] „לא המת מטמא ולא המים מטהרים אלא גזירתו של מלך מלכי המלכים הוא".

ועפ"ז איז מובן וואָס די שאלה ביי בן השונמית איז געווען „מהו ש'טמא" (אַ צווייטן), און ניט צי ער אַליין איז טמא, און אַזוי איז אויך דער לשון אין דער תשובה פון ריב"ח „מת מטמא ואין חי מטמא", היות אַז די שקו"ט איז געווען צי עס לייגט זיך אויף בן השונמית דער דין פון טומאת מת צו מטמא זיין אַ צווייטן מצד גזירת הכתוב.

יוד. „מתים לעת"ל צריכין הזאה שלישי ושביעי או אין צריכין": דאָ איז ניט געווען די שאלה צי זיי זיינען מטמא אַ צווייטן בטומאת מת, היות ער האָט זיי שוין געענטפערט „מת מטמא ואין חי מטמא"; נאָכמער אפילו לויט די סברה אין זייער צווייטער שאלה (מצד אַ נשמה חדשה ביים בן השונמית) זיינען די מתים לעת"ל ניט טמא, ווארום דער אויבערשטער קערט דאָך אום די זעלבע נשמה צום גוף (ווי די גמרא זאָגט [57] „מביא נשמה וזורקה בגוף ודן אותם כאחד וכו'"), ובמילא איז בטל סילוק הנשמה הקודמת. די שאלה דאָ איז נאָר געווען (ווי מפרשים זאָגן [58]) צי זיי אַליין זיינען טמא מצד טומאת מגע — אין זייער אייגענעם גוף, דהיינו די נגיעה פון גוף החי אין גוף המת בשעת התחי'. און די שאלה איז צי „צריכין הזאה שלישי ושביעי או אין צריכין": צי טומאת מגע מת איז נאָר ווען אַ צווייטער האָט אַנגעריבט אַ מת, משא"כ ווען נגע בעצמו; אָדער טומאת מגע איז שייך אויך דאָן ווען נגעו בעצמם [59]?

---

55) פסחים לג, ב.

56) דר"כ פיסקא ד' (פרה). פסיקתא רבתי פי"ד, יד. וראה רמב"ם סוף הל' מקואות.

57) סנהדרין צא, ב. (וראה שם ס"א „גוף ונשמה יכולין לפטור עצמן מן הדין"). פדר"א פל"ד (קרוב לסופו). זח"א קכו, א (מהנ"ע). קל, ס"ב. ובכ"מ.

58) אהבת ציון דרוש ח' (מהנוב"י). שו"ת חת"ס יו"ד סי' שלז. רד"ל נדה שם. וראה חדא"ג שם באופן אחר.

59) באהבת ציון שם „ואף אם תמצא לומר שזה מיחשב כנגיעת בית הסתרים" (וראה גם חת"ס שם שמציין לחולין עב, ס"ב. בתוס' כו' והיינו הך דביה"ס). וי"ל: א) דכאן חשיב כשלש על שלש הבאות מבגד גדול דחולין שם ע"י"ש.

ב) תלוי מתי נק' הנגיעה אם בשעת התחי' או לפנ"ז.

ג) אפילו אח"ל דהוי בשעת התחי' דכל הגוף בפועל, י"ל שתלוי אם האדם נחשב כגוף אחד או שהוא מורכב מחלקים (האריך בזה בצפע"נ (מהדו"ת לח, א. נו, ס"ג ואילך. שו"ת דווינסק ח"א סי' קי, קיא. ובכ"מ (נעתקו (בחלקם) במפענ"צ ספ"ב)). ושם דהוי פלוגתא דב"ש וב"ה באהלות פי"א מ"ג (וראה משנה אחרונה שם)), ולב"ה דהוי כמורכב מחלקים הוי כמו בגדים הרבה מקופלים זה ע"ג זה (דמשנה שם. ולהעיר ממהדו"ת שם ס"ד). ובזה גם ר"י מדרה דטמא מגע מדרס (מנחות כד, ב). וראה בשו"ת

וי"ל אז דער ספק איז תלוי בהסברא ווי אזוי וועט זיין דער אופן התחי' [60]: א) צי עס וועט עפעס בלייבן אין גוף פון זיין ערשטער מציאות, נאר צו דעם וועט צוקומען תוספת והתחדשות אין בנין הגוף — וואס באופן זה איז פאראן די נגיעה אין א (חלק פון א) גוף מת און דערפאר וועלן די מתים לעת"ל דארפן האבן „הזאה"; ב) אדער תחיית המתים וועט זיין אין אן אופן פון התחדשות הגוף בכל הפרטים, עס וועט גארניט בלייבן פון גוף, ממציאותו הראשונה — און דעמאלט איז „אין צריכין הזאה", ווייל ס'איז ניטא קיין נגיעה אין א מציאות פון א מת וואס איז מטמא.

און דעריבער האבן זיי געפרעגט בלשון „צריכין הזאה .. או אין צריכין" (אן דער הקדמה פון „מהו"), צו מרמז זיין אז דאס איז ניט קיין ספק אין דין פון מגע בעצמו, נאר די שאלה איז אין א מציאות: צי די תחי' וועט זיין באופן וואס וועט מחייב זיין זיי הזאה אדער ניט.

יא. בפרטיות יותר, וועט דער ענין וועלן מבואר לויט דער משנה אין כלים [61]: „מטה שהיתה טמאה מדרס נשברה ארוכה ותקנה טמאה מדרס (וויבאלד אז די צווייטע „ארוכה" איז דאך דא) נשברה שני' ותקנה טהורה מן המדרס (דפנים חדשות באו לכאן) אבל טמאה מגע מדרס (ווייל די ערשטע נייע „ארוכה" האט אנגעירט די מטה וועלן זי איז געווען טמאה מדרס), לא הספיק לתקן את הראשונה עד שנשברה שני' טהורה (אפילו פון מגע מדרס)" [62].

ד. ה. אויב דער תיקון הכלי איז געווען בשעת דער אנדער חלק פון כלי איז קיים, איז דא טומאת מגע: אבער אויב דער תיקון קומט נאכדעם ווי די גאנצע כלי איז צעבראכן געווארן, איז ניטא קיין טומאת מגע.

אין סנהדרין [63] זאגט די גמרא: א"ל קיסר לר"ג אמריתו דשכבי חיי הא הוו עפרא ועפרא מי קא חיי, אמרה לי' ברתי' שבקי' ואנא מהדרנא לי', שני יוצרים יש בעירנו אחד יוצר מן המים ואחד יוצר מן הטיט איזה מהן משובח, א"ל זה שיוצר מן המים א"ל מן המים צר מן הטיט לא כש"כ. דבי ר' ישמעאל תנא ק"ו מכלי זכוכית, מה כלי זכוכית שעמלן ברוח בשר ודם נשברו יש להן תקנה בשר ודם שברוחו של הקב"ה על אחת כמה וכמה".

וי"ל אז די צוויי דוגמאות וביאורים דריקן אויס די צוויי אופנים אין דרך התחי': אויב די תחי' איז בדרך „צר מן המים .. הטיט", איז כאטש אז דער דין

צפע"נ שם סק"י „וזה הוי מחלוקת חולין דף ע"ג, א. ופסחים פה, א כו" והיינו גמרא הנ"ל לענין מגע בין הסתרים (ולהעיר מתוד"ה חבורי חולין שם סע"א). וראה (בב' וג' הנ"ל) גם ערוך לנר נדה כאן ד"ה צריכין.

ד) ראה פיה"מ להרמב"ם ורע"ב כלים פכ"ז מ"ט וי"ד דאין הלכה כר"י. וכ"כ ברמב"ם הלכות כלים פכ"ג ה"ז דהוי מגע מדרס גם בבגד אחד. וראה מל"מ שם.

ה) אפילו לדעת הרמב"ם שם ה"ט (ועוד)דהלכה כר"י דהוי מגע בית הסתרים ואין טמא מגע הרי אין מוכרח ששאלתם (ותשובת ריב"ח) תהי' כפי ההלכה דוקא ויתכן שזה שאלתם ובזה השקו"ט דהרי סו"ס הרי זה דעת ת"ק ור"מ דמגע ביה"ס טמא. וראה לקמן הערה 86 ובהנסמן שם.

60) פרטי ענין תחה"מ ואופנה (בהבא לקמן) ראה תשובות וביאורים (קה"ת, תשל"ד) סי' ח' וי"א. וש"נ.

61) פי"ח מ"ו. וברא"ש ורע"ב שם.

62) וראה שבת קיב, ב. ובתוד"ה אבל שם.

63) צ, סע"ב ואילך.

---

*) אגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"א ע' קמא ואילך. ח"ב ע' סה ואילך. המו"ל.

טומאת מת (פון קודם התחי׳) איז דאָ ניטאָ, ווארום לגבי דעם זאָגט מען „פנים חדשות באו לכאן", ס׳איז אַבער דאָ דער דין פון טומאת מגע, ווי׳באַלד ס׳איז געבליבן אָ געווייסע מציאות פון פריער, וואָס פון דעם איז ער „צר" דעם גוף (ע״ד ווי דער צווייטער פאַל פון דער משנה אין כלים).

מיט דעם וואָס דבי ר׳ ישמעאל פאַר־גלייכן עס צו „כלי זכוכית . . שנשברו", איז די כוונה אָן עס האָט כלל ניט קיין שייכות צו דער פריערדיקער מציאות[64], ווארום ביי כלי זכוכית, איז דער דין[65], אָז דורך „נשברו" ווערן זיי אויס כלי און אויב זיי זיינען געווען טמא ווערן זיי טהור לגמרי. עד״ז בתחיית המתים, אָז די תחי׳ איז באופן ווי מ׳מאַכט אָ נייע כלי פון כלי זכוכית שנשברו, וואָס האָבן קיין שייכות ניט צו זייער ערשטער מציאות, ובמילא איז אויף דער נייער מציאות פון גוף ניט שייך קיין טומאה מצד מגע במת (ווי דער לעצטער פאַל אין דער משנה ביי טומאת מדרס) און דעמאָלט איז „אין צריכין הזאה.

און עפ״ז יובן וואָס ריב״ח האָט זיי געענטפערט: „לכשיחיו נחכם להן" — בשעת עס וועט זיין תחיית המתים דעמאָלט וועט מען וויסן ווי דער אופן התחי׳ וועט זיין ובמילא וועט קלאָר ווערן דער דין.

יב. „איכא דאמרי לכשיבוא משה רבינו עמהם", לויטן „איכא דאמרי" איז די שאלה ניט געווען אויף כללות תחיית המתים דלעתיד — ווייל ריב״ח האָלט דאָך אָז זייער תחי׳ וועט זיין דורך בונה זיין דעם גוף פונעם „לוז של שדרה"[66], ובמילא איז ברור אָז ביי זיי איז דאָ טומאת מגע במת (כדלקמן) — נאָר זייער ספק איז בשייכות דער תחי׳ דלעתיד פון די מתי מדבר בפרט.

דער ביאור בזה: וועגן דור המדבר איז דאָ מחלוקת[67]: ר״ע זאָגט „אין להם חלק לעוה״ב", און ר״א האָלט, אָז יש להם חלק לעוה״ב. און פון דעם וואָס רבה האָט זיי געזען שוכבין ונראים כשתויי יין[68] איז משמע ווי דעת ר״א.

והנה אין דעם אופן התחי׳ (בכלל) געפינט מען צוויי דיעות: א) אָז די תחי׳ וועט זיין פון עצם לוז וואָס וועט קיינ־מאָל ניט נפסד[69], און אויף דעם שטייט[70] „יחיו מתיך" און ניט יברא[71], ווייל דער אופן התחי׳ וועט זיין ניט דורך באשאפן אינגאַנצן אָ נייעם גוף, נאָר דער גוף[72] וועט נבנה ווערן פון דעם „עצם לוז". ב) ווי עס שטייט אין פדר״א[73]: „איני משתייר מן הגוף אלא כמלא תרווד רקב והוא מתערב בעפר הארץ כשאור שהוא מתערב בעיסה כו׳".

---

64) ראה פרש״י ד״ה יש להם תקנה. צפע״נ סנהדרין שם.

65) כלים פ״ב מ״א. שבת טז, א.

66) ב״ר פכ״ח, ג. וש״נ. ולכן דוחק לפרש כבחת״ס שם ששאלתם היתה אם תשאר עצם נסכוי כו׳.

67) סנהדרין קח, א במשנה. שם קי, ב.

68) ב״ב עג, סע״ב. תוד״ה ודמו שם.

69) ב״ר הנ״ל. ויק״ר רפי״ח. תוד״ה והוא (ב״ק טז, ב). זח״א סט, א. קכו, סע״א (מהנ״ע). קלז, א (מהנ״ע). זח״ב כח, ב.

70) ישע׳ כו, יט.

71) זח״ב שם.

72) וראה ב״ר רפצ״ה. זח״א קטו, א (מהנ״ע). קכו, א (מהנ״ע). קל, סע״ב. רג, ב. זח״ג צא, א. רטז, רע״ב (רע״מ).

73) פל״ד. וראה זח״ג קסט, סע״א ואילך. אבל להעיר שבאבקת רוכל ובעבוה״ק (נסמן בתשובות וביאורים (קה״ת, תשל״ד) סי״א׳ בהערה 22) פי׳ דהיינו הך דעצם לוז. וראה זח״א קיג, א (מהנ״ע).

---

*) אגרות קודש כ״ק אדמו״ר שליט״א ח״ב ע׳ עו. המו״ל.

ועפ"ז י"ל, אז דאס וואס ר"ע זאגט, אז דער דור המדבר „אין להם חלק לעוה"ב", איז דער מכוון אז פון זיי (זייערע גופים) וועט ניט בלייבן קיין מציאות וואס וועט אויפגעלעבט ווערן לעולם הבא, ווייל אויך זייער „עצם לוז" ווערט נפסד [74]; אבער נאכדעם ווי זיי וועלן ווערן „תרווד רקב" [75] וועלן אויך זיי אויפשטיין צו תחיית המתים.

און אין דעם גופא איז באשטאנען די דריטע שאלה: ווי וועט זיין דער אופן התחי' פון די מתי מדבר — צי אין אן אופן אז פון מציאות הגוף וועט בלייבן עכ"פ דער עצם לוז, און דערפאר „צריכין הזאה", וואס עצם כשעורה איז מטמא במגע [76] און זיי זיינען טמא מחמת נגיעה בגופם עצמם: אויב אבער עס וועט בלייבן נאר „תרווד רקב" — דעמאלט איז „אין צריכין" הזאה, ווייל תרווד רקב איז ניט מטמא במגע, נאר באהל [77]; און אפילו באהל זיינען דא כמה תנאים וועז ער איז מטמא: „שיקבר [78] ערום בארון של שיש או של זכוכית וכיוצא בהן ויהי' כולו שלם".

יג. און אויף דעם האט ער זיי געענטפערט „לכשיבוא משה רבינו עמהם" — און די הסברה בזה: עס שטייט אין תנחומא בפרשתנו [79] „מלה"ד לרועה אחד שיצא לרעות צאנו של מלך ונשבית הצאן בקש הרועה ליכנס לפלטרין של מלך א"ל המלך יאמרו שאתה השבית הצאן אף כך א"ל הקב"ה למשה שבחך הוא שהוצאת ששים רבוא וקברתם במדבר ואתה מכניס דור אחר עכשיו יאמרו אין למתי המדבר חלק לעוה"ב אלא תהי' בצרן ותבא עמהם" [80].

פון דעם איז פארשטאנדיק אז היות משה רבינו איז געווען רועה של ישראל, ווי זיי (דער דור המדבר) זיינען נשמות בגופים [וואס דעריבער איז דורך משה רבינו געווען ניט נאר די השפעות רוחניות, ווי נתינת התורה (וואס אויך דאס איז געגעבן געווארן צו נשמות בגופים דוקא), נאר אויך די השפעות גשמיות — ווי מן, און אויך בארה של מרים ועניי הכבוד חזרו בזכותו של משה [81]], וועט ער אויך לעת"ל זיך דארפן אומקערן מיטן דור המדבר, נשמות ווי זיי זיינען בגופים דוקא.

און דאס האט ריב"ח געענטפערט „לכשיבוא משה רבינו עמהם": אז משה רבינו יבוא „עמהם", וואס דערפון וועט זיין מוכח אז יש להם חלק לעוה"ב ווי משה, הייסט עס אז די תחי' וועט זיין פון מציאות גוף הראשון (עצם לוז), ובמילא וועלן זיי דאך דאן דארפן האבן הזאה [און אויב משה רבינו וועט מיט זיי ניט קומען, איז דאך דאס דערפאר וואס

74) וע"ד דור המבול בב"ר הנ"ל הערה 66.

75) ועפ"ז (דמשנ"א בפרדר"א „תרווד רקב" ס"ל דנעשה מציאות חדשה ופליג על הנ"ל דנשאר עצם לוז) יומתק מה שממשיך בפרדר"א שם „ומעלה את כל הגוף בלא מום" ולא כבסנהדרין צא, ב. מקומות שבהערה 72.

76) אהלות פ"ב מ"ג. רמב"ם פ"ג מהלכות טומאת מת ה"ב. ופשיטא אח"ל שנשאר יותר מזה.

77) אהלות שם מ"א (וראה חולין קכה, ב). רמב"ם שם ה"ג. וראה תוס' רעק"א אהלות שם. ואף שזה שאינו מטמא במגע הוא לפי שא"א ליגע בכולו שהרי אינו גוף אחד (כבחולין שם ופרש"י, רמב"ם שם פ"ב הי"א) משא"כ בנדו"ד דהוי כולו מחובר ביחד בגוף האדם, הרי (נוסף על המבואר לקמן שיש בזה תנאים) זה מפוזר בכל הגוף, ופשיטא דא"א לומר דהוי מגע בכולו, וראה אהלות שם מ"ב וברמב"ם שם „ואפילו גבלו במים אינו חבור".

78) רמב"ם שם פ"ג ה"ד (מנדה כז, ב. וש"נ).

79) יוד.

80) ראה זח"א קיג, ב (מהנ"ע). זח"ב קנז, סע"א. וראה זח"ג קסח, ב. ועוד.

81) תענית ט, א.

אין להם חלק לעוה"ב און די תחי' וועט זיין פון תרווד רקב — דעמאלט איז „אין צריכין" הזאה].

יד. עפ"ז יש לבאר אויך דעם חידוש אין דברי הילקוט בפשטות: דער ערשטער לימוד „נוגע במת טמא אין מת עצמו טמא" איז (בעיקר) מחדש דעם עצם ענין, אז מת עצמו איז ניט טמא, און ער איז מטמא אנדערע נאר מגזה"כ, כנ"ל. און פון דעם איז במילא מובן אז ביי א חי איז ניטא קיין ארט ער זאל מטמא זיין מצד גזה"כ.

דערנאך קומט דער לימוד וחידוש אז „נוגע במת טמא ואין בנה של שונמית טמא", וואס דא איז ניט דער אויפטו אז ער איז ניט מטמא אנדערע לאחר שחי', אזוי ווי א מת (דאס ווייס מען פון פריער, כנ"ל), נאר אז ער איין איז ניט טמא געווארן מחמת דער נגיעה אין זיין גוף [82] בשעת התחי' [83].

וואס לויט דעם איז מובן בפשטות וואס מען לערנט דאס אפ פון „נוגע במת": אויך דא איז די הדגשה „נוגע במת" (ע"ד ווי אין דעם פריערדיקן לימוד „נוגע במת טמא ואין מת עצמו טמא") ניט אין דעם לשון „מת" מצ"ע, וכנ"ל.

טו. דאס איז אויך די הסברה אין דעם וואס אין דער דריטער שאלה האבן זיי געפרעגט „מתים לעת"ל צריכין הזאה שלישי ושביעי או אין צריכין", און זיי האבן ניט געפרעגט אט די שאלה וועגן הזי' בא „בן שונמית" גופא „דאיירו בי" [84] — וואס די שאלה בנוגע להזאה איז דאך געווען מחמת דעם וואס נגעו בעצמם ניט אלס טומאת מת עצמו (כנ"ל בארוכה), און דער חשש מצד נגיעה בעצמו איז שייך נאר ביי „מתים לע"ל" מצד דער נגיעה פונעם חי בעצמו (אינעם חלק הנשאר פון גוף המת); משא"כ בא בן השונמית איז „פשיטא לי' דלא בעי הזאה" (כלשון התוספות) [85], וואס דער גוף פון בן שונמית איז ניט נשתנה געווארן [86] און

82) ראה עד"ז גם בסדרי טהרות כלים (רג, ב. ד"ה אבל). אלא שכ' הפי' בספ"ז דהנפק"מ מזה ש„אין מת עצמו טמא" הוא בזה ש„אין בנה של שונמית טמא", וגם מטעם אחר דלקמן בפנים.

83) וכן מוכח מהמשך הלשון בספ"ז וילקוט „כשחי' הי' טהור לקודש" דלכאורה למאי נפק"מ (הרי בא לומר דאף „כשמת כל שהי' עמו בבית טמא הי' טומאת שבעה" הרי „כשחי" אינו טמא ו„חזרו ונגעו בו טמאוהו הם") ? אלא שבא להדגיש ד„כשחי' הי' טהור (לגמרי) לקודש", היינו שאין עליו טומאה של נוגע במת דטמא לקודש.

ועיי' בסדרי טהרות שם דמפרש ההמשך בספ"ז „הרי זה אומר כו'" (לא כבזית רענן שם) : הרי זה אומר לאלו הכלים מטמאך דהיינו הוא עצמו לא טמאוני שלא נטמא ממגע עצמו כו'. ולכאורה משמע כן מזה „שהרי זה אומר מטמאך כו'" אי' אחר שכתב „חזרו ונגעו בו טמאוהו הם" דלפי פשוטו אינו שייך לזה.

84) כבתוד"ה מתים נדה ע, סע"ב.

85) אבל באהבת ציון וחת"ס שם דבבן השונמית פשיטא להו דבעי הזאה מחמת נוגע בעצמו (וכ"כ בחדא"ג כאן לפירושו שבעי הזאה אם כבר נטמא בחיים במת), והרי"ז דלא כמ"ש בספ"ז וילקוט הנ"ל דהי' טהור. ובמאירי לנדה כ' דשאלתם אם בעי הזאה הי' על כל המתים הן בבן השונמית כו'.

86) אבל אין לומר שכיון שעומד לחיות הו"ל כחי גם בשעת מיתתו, וכמ"ש בפי' נרבוני למו"נ שם (הובא באברבנאל שם) ולא הי' טמא מעולם, וכ"כ בדברי שאול (יוסף דעת) יו"ד (סי' שעג, ס"ה), ומוסיף „וגם בבן השונמית אם הי' יודע אדם בבירור שיחי' לא הי' מטמא וז"ב כשמש"",

דהרי מפורש בספרי זוטא ד„חזרו ונגעו בו טמאוהו הם", ולא אמרינן דאף את"ל שכשנגעו בו

*) וראה מאירי נדה כאן דיש מפרשים דהשאלה בבן השונמית היא אם טימא במיתתו. ודוחה הפי'. ועד"ז באברבנאל שם. וראה לעיל שוה"ג להערה 20.

איז געבליבן אין דעם זעלבן אופן וציור כל הזמן[87].

וי"ל בסגנון אחר: ביי בן שונמית איז די תחי' געווען (ניט אין אן אופן ווי די מתים לע"ל, וואו מ'קען זאגן אז דער (חלק ה)גוף איז נתתקן ונבנה געווארן, נאר) אין אן אופן פון התהפכות און א מציאות חדשה — א מציאות חי אנשטאט מציאות מת[88] (ובפרט מטעם הנ"ל, אז ביי בן שונמית איז נפשו לא שבה אליו, און היות ס'איז א נייער חיות איז עס דאך במילא א נייע מציאות). ובמילא איז דא ניט שייך קיין טומאת מגע במת מצד נוגע בעצמו[89].

טז. עוד י"ל (עכ"פ בקיצור) — ועפ"ז יומתק וואס פאר אנשי אלכסנדריא דוקא[90] איז געווען נוגע דעם פתרון פון די דריי שאלות. ובהקדים:

אלכסנדריא איז דאך א שטאט במצרים אויף וועלכע עס שטייט לא תוסיפון לשוב[91] כו' "ואלכסנדריאה בכלל האיסור"[92].

וי"ל אז זייער סברא איז געווען: לכתחילה איז מען אהין געקומען אויף צייטווייליג שלא ע"מ "להשתקע שם", און כאטש דערנאך נשתקעו ולא יצאו משם — אין אזלינן בתר המצב אין אנהייבס[93]. און לבירור הדבר האבן זיי געפרעגט די דריי שאלות: אשת לוט — כאטש אפילו סופה "נציב מלח", אבער תחלתה איז דאך אדם ומהי שתטמא; עכ"פ בן שונמית — וואס ס'איז דער זעלבער גוף; עכ"פ בתחה"מ — וואס איז אויך די זעלבע נשמה, כנ"ל — יצרכו הזאה — וויבאלד אז בתחלה נולדו מיט דעם ציווי אז: אדם כי ימות

במיתתו נחשבו טמאים הרי לאחר שהחי' מוכח דלא נחשב כמת ואיגלאי מילתא למפרע דלא היו טמאים. וראה הגהות הרד"ל לפרדר"א פל"ג אות ד.

87) בשו"ת חת"ס שם דבן שונמית טמא ד"בשעה שהחייהו נגע בעצמו במותו. וע' כיוצא בזה משנה א' פ"ג דטהרות קרשו הרי אלו שנים דבשעת שנקרשו ויצאו מטומאת משקה מ"מ הו"ל כאוכל שנגעו במשקה". אבל שם הפ' דהוי נגיעה כפשוטה דכל משהו שנקרש איטמא מן המשקה שבצדו (משנה אחרונה טהרות שם), וכבסיום המשנה "יותר מכביצה טמא שכיון שיצא טפה ראשונה נטמאת" ע"י נגיעתה (ראה מפרשים שם). וראה עד"ז (וע"ד הנ"ל בפנים) ערוך לנר בנדה כאן [ולהעיר מדין סדין שהוא טמא מדרס ועשו וילון (כלים פכ"ז מ"ט) דלדעת ר"י כיון שנשתנה טהור לגמרי (ראה פיה"מ להרמב"ם. רע"ב שם. רמב"ם הלכות כלים פכ"ג ה"י. וראה רע"ב טהרות שם בחזרו ונמוחו כביצה מכוון טהור "ופרחה טומאתו כשנשתנו" פי' הרא"ש שם). וגם לדעת הת"ק שנשאר טמא מגע מדרס, יש לחלק בנדו"ד דשם הוי הסדין טמא בעצמו. משא"כ כאן בבן שונמית כיון דאין מת עצמו טמא, ורק שמטמא אחרים א"כ כשחי' פקע זה. וראה סדרי טהרות שם]. ולהעיר מלקח טוב להר"י ענגיל כלל יד.

88) ההסברה בזה י"ל: במתים לעת"ל מוכרח הדבר שיחיו אז (והרי תחה"מ הוא עיקר באמונה) והיינו דמצד הגוף יש בו תכונה וכו' שיחי', וזהו סדר שכלול בהגוף (ולהעיר מאבות ספ"ד "הילודים למות והמתים לחיות" וראה סנהדרין (צא, א): "דלא הוה חייא דהוה חי לא כ"ש"), וא"כ נמצא דגוף החי יש לו שייכות והמשך לגוף המת, משא"כ בבן הצרפית ובן שונמית שהתחי' הי' שלא ע"פ סדר המוכרח בגוף זה, כ"א בדרך חידוש ונס, דמצד עצמן היו מתים, הרי נמצא דגוף החי אין לו שייכות והמשך לגוף המת. ואין כאן נגיעה בעצמו.

89) לכאו' עדיין צ"ע מדוע "כשחי' הי' טהור" ודוקא "חזרו ונגעו בו טמאוהו", ולא נטמא מצד אהל המת כמו "כל שהי' עמו בבית". ומזה מוכח דמת עצמו לא שייך שיטמא עוד גם לדעת הספ"ז דאין מת עצמו טמא. ראה סדרי טהרות שם.

90) בס' חלק יעקב (להרב אביגדור. נ. י. תש"י) עמד ע"ז. — ותירץ — בנוגע לכל השאלות — באופן אחר.

91) שופטים יז, טז.

92) רמב"ם הל' מלכים פ"ה ה"ז (מסוכה נא, ב).

93) ראה רדב"ז (שם ה"ג) — די"ל דגם למסקנא רק איסורא בעלמא הוא באופן זה.

— הנוגע בו דארף זיין והזה ביום השלישי וביום השביעי.

יז. והנה „כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב" [94] — אלע וועלן אויפשטיין נשמות בגופים, אעפ"כ י"ל אז דורך עסק התורה בזמן הזה וועט מען ניט דארפן אנקומען צו הזאה לעת"ל, הגם אז ביי יעדן איינעם בלייבט דער עצם לוז — ווייל, ווי רז"ל זאגן [95], „כל המשתמש באור תורה אור תורה מחייהו" (אדער ווי דער לשון „טל תורה מחייהו" [96]), וואס בשעת די תחי' איז ע"י אור תורה וטל תורה [97], איז דאס גופא מטהר בשעת התחי' [98].

(משיחת כ"ד טבת תשי"א)

---

94) סנה' צ, א.

95) כתובות קיא, ב.

96) יל"ש ישע' כו, יט. תניא ספל"ו. וראה לקו"ש חי"א ע' 193 בהערה.

97) ולהעיר מזח"א קעה, ב. קפב, רע"א. ובכ"מ.

98) ראה זח"ג מט, א. ובלקו"ת האזינו עג, ג. שהטל דתחיית המתים הוא למעלה מ„שיורי טלא דבדולחא" שמטהר טומאת מת דזהר שם. וראה המשך וככה תרל"ז פס"ח. ועוד.

ולהעיר גם ממרז"ל (סנהדרין לט, א) עיקר טבילותא בנורא. ועל תורה נאמר (ירמי' כג, כט) „הלא כה דברי כאש", ואינו מקבל טומאה (ברכות כב, א). וראה חגיגה בסופה „ת"ח שכל גופן אש". ובארוכה לקו"ש חט"ז ע' 434 ואילך.